

УДК 373.2:373.3] (71)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ КОРИННИХ НАРОДІВ КАНАДИ В ПЕРІОД РАНЬОГО ДИТИНСТВА

Запотічна М.І., аспірант
кафедри іноземних мов

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті відображено специфіку організації навчання корінних народів Канади в період раннього дитинства. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює проблему дослідження. Схарактеризовано особливості програм дошкільних навчальних закладів, що забезпечуються федеральним урядом для навчання дітей – представників корінних народів Канади. Представлено результати дослідження та висвітлено перспективи подальших розвідок.

Ключові слова: Канада, корінні народи, освіта та навчання в період раннього дитинства, діти корінних народів.

В статті отобразена специфика организации обучения коренных народов Канады в период раннего детства. Проанализирована научно-педагогическая литература, которая изучает проблему исследования. Охарактеризованы особенности программ дошкольных учебных заведений, которые обеспечивает федеральное правительство для обучения детей – представителей коренных народов Канады. Представлены результаты и определены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: Канада, коренные народы, образование и обучение в период раннего детства, дети коренных народов.

Zapotichna M.I. ORGANIZATION OF INDIGENOUS PEOPLES' LEARNING IN EARLY CHILDHOOD IN CANADA

In the article the specificity of learning organization of indigenous peoples in early childhood in Canada has been presented. The analysis of scientific and pedagogical literature which highlights the research problem has been conducted. The peculiarities of pre-school academic programs, which are delivered by federal government for indigenous children's learning, have been characterized. The research results and perspectives for further study have been presented.

Key words: Canada, indigenous peoples, education and learning in early childhood, children of indigenous peoples.

Постановка проблеми. Аналіз освіти корінних народів Канади на основі використання системного підходу вимагає дослідження специфіки її забезпечення в різні періоди життєдіяльності людини. Важливе значення для формування ставлення людини до неперервного навчання має її досвід у період раннього дитинства та перших шкільних років. Результати дослідження проблеми забезпечення освітніх послуг для корінних народів Канади засвідчили наявність позитивного досвіду в цій країні. Зокрема, в документі «Освічена Канада 2020», схваленому Радою міністрів освіти Канади в 2009 р., йдеться про пріоритети, які держава визначила в галузі розвитку неперервної освіти. Тут зазначається, що серед основних завдань держави – забезпечення освіти корінних народів Канади, а також організація навчання та розвитку дітей у період раннього дитинства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Освіта Канади, її різновиди (формальна, неформальна, інформальна), історія її розвитку, різні її рівні (навчання та розвиток у період раннього дитинства; си-

стема початкової та середньої загальноосвітньої школи; подальша освіта; навчання дорослих та розвиток умінь і навичок) досліджуються вітчизняними та зарубіжними науковцями, такими як: Т. Кучай, Дж. Едвардз (J. Edwards), Н. Френсіс (N. Francis), Дж. Рейне (J. Reyhner) (шкільна освіта Канади); О. Барабаш, Н. Мукан, М. Лещенко (неперервна освіта); О. Огієнко, К. Воядже (С. Voyageur), Б. Келліу (B. Calliou) (полікультурна освіта Канади); Ю. Шийка, С. Шепсон (S. Shapson), В. О'Дойлі (V. O'Doyley), К. Хілтенстем (K. Hultenstam), Л. Олбер (L. Olber) (білінгвальна освіта) тощо.

Освіту корінного населення Канади вивчали С. Андерсен (C. Andersen, A. Johns), Дж. Куммінс (J. Cummins), Й. Хеберт (Y. Hebert), Д. МакКаскілл (D. McCaskill), Х. Рехем (H. Raham), Дж. Фрісен (J. Friesen), В. Фрісен (V. Friesen), Дж. Ламбе (J. Lambe), проте організація навчання дітей корінних народів у період раннього дитинства ще не була предметом наукового дослідження вітчизняних науковців.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати специфіку організації

навчання корінних народів Канади в період раннього дитинства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході дослідження освіти та навчання в період раннього дитинства було встановлено, що діти – представники корінного населення Канади мають два можливі варіанти для навчання. Вони можуть, за бажанням їхніх батьків, відвідувати дошкільні навчальні програми, що пропонуються урядами провінцій і територій Канади чи приватними закладами для всіх дітей дошкільного віку, або обирати спеціальні програми освіти та навчання в період раннього дитинства, що пропонуються спеціально для дітей корінного походження, які забезпечуються федеральним урядом країни. Програми освіти та навчання в період раннього дитинства, розроблені спеціально для корінних жителів, значно відрізняються від дошкільних освітніх програм, що пропонуються для решти дітей мешканців Канади. Це проявляється в управлінні програмами, в програмній політиці, педагогічному колективі центрів, в особливостях навчальних програм тощо [7].

Федеральний уряд забезпечує впровадження трьох програм раннього розвитку для дітей корінних жителів: Програма високого старту для корінних жителів урбанізованих та північних територій (англ. Aboriginal Head Start in Urban and Northern Communities Program), Програма високого старту для мешканців резервацій (англ. Aboriginal Head Start On Reserve), Програма дошкільних навчальних закладаів для дітей перших націй та інуїтів (англ. First Nations and Inuit Child Care Initiative). Програми раннього розвитку для дітей корінного походження, як правило, повністю фінансуються федеральним урядом та/чи місцевими організаціями корінних жителів, а тому є безкоштовними для споживачів.

Обидві програми високого старту мають спільні цілі та завдання – забезпечення якісної освіти, яка сприятиме відповідному розвитку дитини, а також створенню культуровідповідного середовища для розвитку історії, рідної мови, культури корінних жителів [7]. Метою програм високого старту є надання можливості дітям розвивати впевненість, бажання до навчання, зацікавити їх проводити час серед ровесників; забезпечити підтримку батькам та сім'ям, щоб вони продовжували заохочувати дітей до розвитку та навчання. Ці програми реалізуються Департаментами охорони здоров'я.

Програма дошкільних навчальних закладів для дітей перших націй та інуїтів має дещо іншу мету – забезпечити догляд за дітьми з метою надання можливості бать-

кам працювати повний робочий день. Вона реалізується Міністерством людських ресурсів та розвитку навичок (англ. Human Resources and Skills Development Canada). У рамках програми функціонують дошкільні навчальні заклади та група продовженого дня (до початку і після закінчення занять у школі) для дітей віком від 0 до 12 років, хоча пріоритет надається дітям від 0 до 6 років [4].

Програми високого старту в більшості випадків створені для дітей від 3 до 5 років (у деяких регіонах країни існують програми для дітей від 0 до 2 років). Обидві програми високого старту пропонують заняття для дітей три або чотири рази на тиждень з 9 до 12 години дня впродовж навчального року (з вересня до кінця червня).

Іншими спільними рисами програм є те, що в їхню основу закладено такі положення: підтримка духовного, емоційного, інтелектуального та фізичного розвитку кожної дитини-представника корінного населення; підтримка батьків та опікунів як перших вчителів своїх дітей; залучення батьків до планування, розвитку, управління та оцінювання реалізації програми; визнання ролі та заохочення участі всієї родини у вихованні та навчанні дитини; залучення спільноти корінних жителів до реалізації програми на всіх її етапах, від планування до оцінювання діяльності; залучення та використання максимальної кількості наявних ресурсів із метою досягнення якомога вищих результатів [5].

Як бачимо, залучення батьків до освіти та виховання їхніх дітей має особливе значення, оскільки саме вони найбільше впливають на розвиток дитини з ранніх років життя. У рамках Програми високого старту, що впроваджується в північних районах країни, педагоги уповноважені відвідувати дітей вдома, забезпечувати інформаційну підтримку батькам і надавати консультації щодо занять та ігор, які можна проводити з дітьми вдома. Інші програми пропонують навчальні семінари для батьків або ж спільні семінари для батьків і дітей. У деяких центрах створюються спеціальні консультаційні ради батьків, які здійснюють моніторинг діяльності центрів раннього розвитку дітей та програм для дітей корінного походження.

Основна відмінність програм високого старту полягає в цільовій категорії корінного населення: Програма високого старту на території резервацій спрямована на забезпечення дошкільної освіти дітям індіанського походження, в той час як Програма високого старту для корінних жителів урбанізованих та північних територій має на

меті забезпечити розвиток дошкільної освіти для дітей індіанського походження, інуїтів і метисів. Серед інших відмінностей слід зазначити такі: різні урядові органи, що відповідають за впровадження програм у дію (що пов'язано з розподілом повноважень між федеральним урядом та урядами провінцій/територій Канади), механізми фінансування програм та способи їх реалізації.

Як відомо, система освіти Канади характеризується високим рівнем децентралізації, а тому в освіті і навчанні в період раннього дитинства не існує єдиної національної навчальної програми. Педагоги системи дошкільної освіти розробляють власні навчальні програми відповідно до рекомендацій місцевих органів управління освітою та урядів відповідних провінцій і територій Канади, а також враховуючи потреби дітей певної культурної спільноти.

Однією з основних вимог щодо центрів раннього розвитку дитини є наявність ліцензії міністерства освіти відповідної провінції чи території та дотримання вимог щодо забезпечення пропорційного співвідношення кількості педагогів до кількості дітей у центрі (наприклад, у провінції Онтаріо – це, відповідно, 1:5) [5].

Програми високого старту реалізуються за допомогою шести основних компонентів, а саме: освіта дітей; догляд за їхнім здоров'ям; розвиток культури та мови; здорове харчування; соціальна підтримка; залучення батьків та громади до навчально-виховного процесу [9]. Усі шість компонентів є загальнонаціональними і покладені в основу розробки навчальних програм дошкільної освіти дітей корінного походження на території всієї Канади.

Відсутність єдиної обов'язкової загальнонаціональної навчальної програми розвитку дітей корінного населення дошкільного віку відображає концепцію інклюзивного лідерства в системі освіти Канади. Це дає можливість місцевим громадам корінних жителів, педагогам та батькам обрати оптимальний шлях для забезпечення культуровідповідного розвитку дітей, а також брати активну участь в управлінні та впровадженні освітніх принципів. Водночас висока децентралізація та практика інклюзивного лідерства узгоджується з політикою федерального уряду Канади щодо забезпечення самоуправління та самовизначення в управлінні освітою серед представників корінного населення [5].

Хоча нормативні документи програм розвитку освіти дітей-представників корінного населення не містять прямих посилок на конкретні педагогічні концепції та теорії, покладені в основу дошкільної

освіти, результати аналізу програм, положень, документів уряду Канади засвідчили наближеність змісту програм раннього розвитку дитини для представників корінного населення до концепції екологічних систем У. Бронфенбреннера [5]. Відповідно до цієї концепції екологічне середовище розвитку дитини складається із чотирьох тісно взаємопов'язаних між собою систем: мікросистеми – сім'ї дитини; мезосистеми – дитячого садочка, школи, сусідів, кварталу проживання; екзосистеми – громадських соціальних організацій; макросистеми – культурних звичаїв країни, цінностей [1; 5].

Зв'язок дитини та оточення є взаємним: з одного боку, оточення впливає на дитину, а з іншого, дитина – на оточення. Відповідно до цієї теорії людина не може розвиватись в ізоляції, натомість на її розвиток впливає оточення, а саме сім'я, спільнота та суспільство. Теорія У. Бронфенбреннера набуває особливого значення в полікультурному канадському суспільстві, в якому на фоні європейської культури одночасно співіснують різноманітні етнічні спільноти. Отже, відповідно до теорії екологічних систем програми раннього розвитку для дітей корінного населення в Канаді спрямовані на розвиток у дітей позитивного досвіду в навчанні, що реалізується за допомогою цільових видів діяльності на трьох рівнях: дитина, батьки/сім'я та громада.

Програми освіти та навчання корінних жителів у період раннього дитинства спрямовані на забезпечення дитині пізнавальної діяльності з ранніх років життя, а також здорове харчування та фізичний розвиток, що є необхідними елементами повноцінного розвитку дитини. За допомогою відповідних навчальних завдань діти формують соціальні, емоційні, фізичні та когнітивні вміння і навички, що виступають підґрунтям для подальшої шкільної освіти. Важливим компонентом програм раннього розвитку дітей корінного населення, що відрізняє їх від інших програм, є культуровідповідність тій спільноті, в якій ці програми пропонуються. Діти, що беруть участь у програмі, розвивають усвідомлення національної та культурної ідентичності і гордість за власне походження, вивчають мову та культурні традиції власного народу. Культура відповідної спільноти покладена в основу навчальних програм, що проявляється в навчанні мови, традиційних пісень, легенд, церемоній, ігор, малюванні та інших мистецьких роботах дітей. Часто впровадженню програм сприяють старійшини – представники спільноти корінних жителів, які володіють багатим досвідом і знанням культури, а тому допомагають педагогам у на-

вчально-виховному процесі [6]. За допомогою взаємодії з педагогами та батьківської підтримки діти розвивають впевненість у собі. Для дітей з особливими потребами програма забезпечує зв'язок із наявними громадськими організаціями.

Як відомо, важливим компонентом культурної спадщини будь-якого народу є його мова. Питанню збереження традиційних мов корінних жителів у Канаді надається особлива увага, оскільки ці мови знаходяться під загрозою вимирання. Недавнє дослідження, проведене канадськими вченими, показало вражаючі результати: передбачається, що з близько 70 мов корінних жителів Канади лише 3 мови продовжуватимуть існування та будуть розвиватись (це мови крі, оджібвей та інуктитутська мова), решта поступово зникатиме у зв'язку із зменшенням кількості мовних носіїв [8]. Результати перепису населення 2006 р. свідчать, що лише 15% всіх дітей корінного походження вивчають рідні мови.

У зв'язку із цим велике значення в освітніх програмах дітей корінного походження відводиться вивченню традиційних мов, що починає запроваджуватись в освітніх програмах періоду раннього дитинства та дошкільної освіти і продовжується в системі шкільної освіти. Сучасні дослідження в галузі педагогіки свідчать про те, що період раннього дитинства є найсприятливішим періодом для опанування іноземних мов, особливо для формування білінгвальної особистості, оскільки діти здатні засвоювати набагато більше інформації, аніж у будь-який інший період життя людини [8].

Одним із методів, що набув популярності в Канаді під час вивчення державних мов, є метод мовної імерсії (англ. immersion), що передбачає інтенсивне вивчення іноземної мови шляхом «занурення» в іншомовне середовище та проведення занять лише іноземною мовою [2; 3].

Особлива увага щодо збереження мов корінних жителів приділяється урядом та організаціями корінних жителів провінції Британська Колумбія, в якій наявна найбільша кількість мов корінних жителів (близько 34 мов, що належать до восьми різних мовних груп та знаходяться під загрозою вимирання). З усіх мов лише 5 мають носіїв віком до 15 років, а більшість із них мають у середньому 50 мовних носіїв [10; 11].

Оскільки програма мовної імерсії передбачає наявність кваліфікованих педагогічних працівників, що вільно володіють іноземною мовою, якою проводиться навчання, виникають труднощі із забезпеченням відповідних педагогічних кадрів, адже педагоги не завжди вільно володіють мо-

вою спільноти корінних жителів. Беручи до уваги специфіку мовної імерсії, в Канаді послуговуються таким методом до викладання мов корінних жителів, як метод мовних гнізд (англ. language nests). Він розроблений і вперше застосований в одному з дошкільних навчальних закладів для дітей корінних жителів у м. Ендербі (Британська Колумбія) і передбачав залучення батьків та старших представників спільноти корінних жителів до навчання [7].

Програми мовних гнізд для дітей корінного походження в Британській Колумбії функціонують за індивідуально обраним графіком роботи та віковими обмеженнями. Деякі з них зараховують дітей на постійній основі та приймають дітей віком від 6 місяців до 5-6 років, інші ж навчають дітей віком від 2-3 до 5-6 років, формуючи класи на початку кожного навчального року і слідує чітким навчальним програмам [8]. Програми мовних гнізд створюються за ініціативою батьків та допомогою місцевих організацій, а також фінансування уряду. Вчителями в програмах мовних імерсій, як правило, є представники корінного походження з педагогічною освітою, однак вони не завжди вільно володіють рідною мовою жителів. Для цього до вчителя прикріплюють представника корінного населення, який вільно володіє рідною мовою. Співпрацюючи в класі, педагог відповідає за планування та впровадження різноманітних видів діяльності в дію, а пояснення та навчання проводить представник, що вільно володіє мовою корінних жителів.

Окрім мовних відмінностей, існують відмінності в культурі корінних народів та культурних цінностях канадського суспільства, в основу якого покладена європейська, а саме британська культура. Це проявляється в підході до виховання та навчання дітей. Наприклад, у сім'ях корінних народів особливе значення має надання дітям можливості самостійно експериментувати (наприклад, скочити з ганку на землю), в той час як у канадському суспільстві це вважається небезпечним і є неприйнятним. У зв'язку з відмінностями в культурах корінних народів особливу увагу приділяють освіті педагогів, що працюють у програмах для корінних жителів. Як відомо, в Канаді за дошкільну освіту дітей відповідають педагоги раннього розвитку дитини (англ. early childhood educators). Для відображення специфіки навчання корінних жителів країни та забезпечення для них культуровідповідного навчання деякі коледжі пропонують спеціалізацію – педагог раннього розвитку дитини корінного населення (англ. native early childhood educator), які отримують

спеціальну підготовку щодо особливостей навчання та розвитку дітей корінних жителів [6].

Вивчення традицій, культури та історії корінних народів є важливим елементом сучасної освіти як дітей корінного походження, що навчаються в навчальних закладах на території резервацій, так і всіх канадських дітей некорінного походження.

Висновки. Отже, результати виконаного дослідження свідчать про те, що освіті та навчанню дітей корінних народів Канади приділяється особлива увага. На урядовому рівні розробляється нормативно-правове забезпечення, програми для закладів дошкільної освіти. Проте варто зауважити, що специфіка роботи уряду в цьому напрямку полягає в тому, що до неї залучаються як громадські організації, так і представники громад корінних народів. Це дає можливість забезпечити всебічний розвиток дитини на основі екстраполяції кращих зразків європейської культури в культуровідповідне середовище дитини – представника корінного народу.

До перспектив подальших розвідок належить вивчення специфіки організації навчання в системі шкільної освіти Канади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Москаленко В. Соціальна психологія. Підручник / В. Москаленко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
2. Муқан Н. Особливості білінгвального навчання в канадських загальноосвітніх школах / Н. Муқан, Ю. Шийка // Порівняльна професійна педагогіка. Науковий журнал. – 2012. – № 2. – С. 91–97.
3. Шийка Ю. Білінгвальна освіта в Канаді : монографія / Ю. Шийка. – Львів : ЗУКЦ, 2015. – 113 с.
4. Assessing the Impact of the First Nations and Inuit Child Care Initiative across Inuit Nunangat / Inuit Tapiriit Kanatami. – August, 2014. – 25 p.
5. Evaluation of the Aboriginal Head Start in Urban and Northern Communities Program / Public Health Agency of Canada. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.phac-aspc.gc.ca/about_apropos/evaluation/reports-rapports/2011-2012/ahsunc-papacun/bkg-info-eng.php.
6. Founded in Culture: Strategies to Promote Early Learning Among First Nations Children in Ontario / Toronto : Best Start Resource Centre. – 2011. – 45 p.
7. Handbook of Best Practices in Aboriginal Early Childhood Programs / BC Aboriginal Child Care Society, 2003. – 140 p.
8. McIvor O. Language Nest Programs in BC: Early Childhood Immersion Programs in two First Nation Communities / O. McIvor. Brentwood Bay, BC: First Peoples' Heritage, Language and Culture Council, 2006. – 28 p.
9. Nguyen M. Closing the Gap: a Case for Aboriginal Early Childhood Education in Canada, a Look at the Aboriginal Head Start Program / M. Nguyen // Canadian Journal of Education. – Canadian Society for the Study of Education, 2011. – Vol. 34(3). – P. 229–248.
10. Norris M. From Generation to Generation : survival and maintenance of Canada's aboriginal languages within families, communities and cities / M. Norris. – Paper presented at the Aboriginal Strategies Conference, Edmonton, AB. – 2003. – 21 p.
11. Poser W. The status of Documentation for British Columbia Native Languages. Technical report #2 / W. Poser. – Vanderhoof, B.C : Yinka Dene Language Institute and the University of British Columbia. – 2003. – 42 p.